

5. Sociální chování a komunikace

5.1. Sociální skupina

Šlechtěním z prasete divokého se docílilo podoby a vlastností dnešního prasete domácího, a i přes velkou změnu ve vzhledu a povaze mnoho instinktů a vzorců chování přetrvává. Proto pochopení etologie prasete divokého může napomoci ke stanovení ideálních podmínek pro domácí chovy prasat. Prase domácí je na rozdíl od prasete divokého mírnější, klidnější, lépe ovladatelné, nicméně jeho sociální potřeby zůstaly stejné, stejně jako složení skupiny, která je popsána u divokých prasat v kapitole Životní cyklus. Sociální skupina je stabilní společenství více prasat, které se zakládá na hodnotním žebříčku postavení jednotlivých zvířat – hierarchii. Tato struktura je poměrně stabilní a nedochází k bojům, pouze při příchodu nového jedince nebo přeskupení, typicky v intenzivních chovech, dochází k rozbití již stávající hierarchie a je potřeba ustálit novou, a to i za cenu agresivity a bojů mezi zvířaty. Sociální skupina u prasat domácích je prakticky stejná jako u divokých prasat, tedy složená z několika bachyň, jejich sester a dcer. Stabilita těchto skupin je založena na vzájemných sociálních interakcích, spolu se synchronizací činností dle vedoucí prasnice. Kanci, obdobně jako u divokých prasat, žijí soliterně a obvykle obývají větší rozlohu než skupina prasníc.

Skupiny selat se zdržují se skupinou nebo v její těsné blízkosti. S nástupem první říje, u prasniček ve věku 8-10 měsíců, se přidávají k hlavní skupině. Může se stát, že se připojí k jiné, sousední skupině prasat. Není výjimkou, že prasata z dvou cizích skupin, tedy jejich části, se spojí a vytvoří skupinu novou. Kanečci opouští skupinu, když dosáhnou váhy 40-60 kg, což bývá v období okolo 6.-10. měsíce věku. Zpočátku tvoří menší skupiny, s postupujícím věkem se stávají zcela samostatnými a osamoceně žijícími jedinci. Toto chování umožňuje rozdělení vrhu tak, aby se zamezilo příbuzenskému křížení.

V intenzivních chovech prasat je tato struktura skupiny znemožněna. Prasnice jsou určitou část svého života ustájeny individuálně a zejména u selat je situace ještě komplikovanější. Sociální struktura se u nich vytváří již v prvních dnech života, kdy jde o sací pořádek, který si mezi sebou selata vybojují. Nejsilnější a nejvýše postavená selata obsadí přední struky, které jsou nejvíce mléčné a nejlépe dostupné. Po uspořádání selat u svých

struků a vyjasnění jednotlivých pozic už k soubojům obvykle nedochází. Nicméně po odstavu jsou někdy míchána selata z více vrhů a to vede k novým bojům, někdy se toto děje ve více fázích i během výkrmu.

Video:

Agonistické chování při vytváření sacího pořádku u selat v prvních dnech života.

<https://youtu.be/rFcu0127c>

5.2. Komunikace

Schopnost identifikace dalších jedinců a komunikace je důležitým nástrojem pro ustanovení hierarchie a její dodržování. Prasata mají velmi dobře vyvinutý smysl pro identifikaci jednotlivých prasat ve skupině, poznávají se s využitím vokalizace a pachu. Čich slouží k identifikaci druhého jedince po přiblížení se nozdrami k nozdrám druhého prasete, k detekci glukokortikoidů v moči a feromonů, například ve slinách kance. Rovněž důležitá v komunikaci je řeč těla. Prasata rozpoznají až 30 jiných prasat ve skupině, proto jsou obvykle skupiny v množství do 20 jedinců. Pomocí komunikace je udržována stabilita skupiny, prasata se tím také vzájemně upozorňují na nebezpečí atd.

5.3. Řeč těla

Vzhledem k rozličným vokalizačním projevům nejsou vizuální signály natolik rozvinuté, to však neznamená, že prasata tímto způsobem nekomunikují. Nejdůležitějšími prvky v řeči těla u prasat jsou ocas, postavení uší, pobíhání, případně pohyby tlamou či hlavou. Ocas je dobrý indikátor pohody u selat. Zatočený ocásek směrem vzhůru naznačuje dobrou pohodu v přítomnosti jiného jedince nebo vhodné podmínky ustájení, naopak natažený ocas značí zdravotní problém nebo nedostatečnou úroveň chovu a stres. Stočený je při setkání s jinými prasaty, vyhledávání potravy i během námluv a páření. Natažený ocásek může být přirozeně ve spánku nebo u podřimujících zvířat, po probuzení se opět stočí. Zkracování ocásků znemožňuje zhodnocení welfare s využitím tohoto indikátoru.

Foto:

Stočené ocásky směrem vzhůru signalizují dobrou pohodu prasat.

5.4. Vokalizace

Bylo identifikováno až 20 různých vokalizačních projevů prasat, přičemž jen asi polovinu z nich je schopen interpretovat člověk. Tato forma komunikace je pro prasata velmi důležitá, naznačuje emoční nebo fyziologický stav zvířete. Dlouhé jednotlivé chrochtání souvisí se svoláváním mláďat. Tiché krátké chrochtání vyjadřuje spokojenost, případně jej prasata používají při hledání potravy. Krátké vrčivé zvuky vydávají prasata při vzrušivém stimulu, jsou obvykle spojené s příjemnými podněty. Naopak kvičení je reakce na ohrožení a bolest, typické je při manipulaci s prasaty a při zvedání selat. Dominantní prasata pak používají krátké štekavé zvuky na podřízené jedince. Selata a prasnice se navzájem poznají dle svých hlasových projevů, rovněž izolovaná prasata typicky vokalizují. Všechny tyto signály mohou sloužit ke zhodnocení úrovně welfare chovu prasat.

Video:

Rytmické chrochtání prasnice při kojení a svolávání mláďat a současně vokalizace den starých selat při agonistickém chování během soubojů o struky.

<https://youtu.be/LmKxMOGzj8I>

Video:

Kvičení prasat při agonistickém chování.

<https://youtu.be/Zb89oD3Tg6w>

Video:

Krátký štěkavý zvuk varující ostatní prasata před nebezpečím.

<https://youtu.be/b71lw9Y9o08>

5.5. Pachová identifikace

Typickým využitím pachu u prasat, také v případě velkochovů, je identifikace říjících prasníc kancem nebo stimulace prasníc pomocí feromonů obsažených ve slinách kance. Toto však není jediná forma komunikace prostřednictvím pachů, pachy prasata používají ve více oblastech, především k identifikaci ostatních členů ve skupině, ve vrhu, nebo ve vztahu matky a mláďete. Prasata se dokáží identifikovat dle pachu moči a charakteristického zápachu jedinců samotných. Pachové žlázy jsou umístěny v okolí hlavy, krku, anogenitální oblasti a v oblasti nohou. U kance tekutina z předkožky obsahuje charakteristický pach a pohlavní feromon. Kromě identifikace jednotlivých prasat mezi sebou tento pach slouží i k označení teritoria nebo cest, kde se prasata otírají o stromy a jiné předměty a zanechávají stopy pachové spolu s vizuálními.

Video:

Identifikace čichem zkoumající pach druhého jedince.

<https://youtu.be/KYHs8T8ANoQ>

5.6. Agonistické chování

Ke konfliktům mezi prasaty dochází zřídka a typické jsou především pro období páření, jak je popsáno v kapitole Sexuální chování a reprodukce. Vysoké postavení ve skupině je dáno věkem, velikostí těla a fyzickou zdatností a k soubojům nedochází vždy. Při setkání neznámých prasat boj o pozici ve skupině obvykle trvá krátce, tedy 20-30 minut, ustálení pozic trvá někdy i dva dny, ale poté boje ustávají a skupina se stává stabilní. Zhoršovat tuto situaci může stísněný prostor v intenzivních chovech ve vnitřních prostorech. Submisivní

jedinec se může před dominantním sklánět, odklánět hlavu, utíkat. Dominantní prasata mohou naznačovat hrozbu kousnutí směrem k podřízenému jedinci, ke kousnutí samotnému ale dochází zřídka. Zřejmě se podle některých studií ve skupině nachází i prasata s dlouhodobě neustáleným vztahem, které mohou projevovat agresí nebo souboje, důvod proč tomu tak je není znám.

Mladá prasata se řadí do skupiny a tedy do hodnotního žebříčku ve věku 7-8 týdnů. Selata z různých vrhů při setkání kolem sebe čichají, následuje přímý střet, při kterém jeden druhého koušou. Submisivní jedinec se následně vzdá, přičemž dominantnější pokračuje v útocích, před kterými již podřízený jedinec uhýbá a utíká. Zde jde o záležitost trvající několik minut, dlouhodobější boje o své místo v hierarchii se objevují u dospělých prasat. Agonistické chování se projevuje také při hledání potravy.

Obecně jsou dominantnější kanci než prasničky, což nemusí platit pro vykastrované kance, kteří tvoří skupinu s prasnicemi. Tato pravidla se mohou lišit v závislosti na plemeni, stáří a tělesné váze. Potomci dominantních zvířat mají také sklony a větší šanci být dominantnějšími zvířaty, obzvláště jedná-li se o kance. Dokonce dle některých studií dominantní prasnice má více kanečků ve vrhu, protože tito její potomci mají velkou šanci, že budou dobře prospívat a více vyrostou, a budou mít větší šanci stát se dominantními kanci s více možnostmi k páření. U méně dominantní prasnice je naopak riziko, že její potomci (kanečci) nedorostou takové výšky a síly a tedy nebudou mít možnost páření a tak k zajištění dalšího pokračování svých genů je pro ni výhodnější porodit prasničky.

Problematika agresivního chování u namíchaných skupin selat po odstavu případně během výkrmu je předmětem mnoha různých opatření v intenzivních chovech s omezenými prostory, jak tomuto nežádoucímu chování zabránit. Je možnost použití feromonů, rozdělení kotců pomocí přepážek, nebo použití sedujících přípravků. I lidská činnost má dopad na agresivní chování, především nevhodná a hrubá manipulace s prasaty.

Video:

Agonistické chování prasničky vůči cizímu seleti.

<https://youtu.be/-qjrPLw5L1k>

Video:

Agonistické chování při napájení – podřízený jedinec uhýbá silnějšímu.

<https://youtu.be/pSV0XpLHsmE>